

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. כוי יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה.....1
- ב. זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים.....2
- ג. למעוטי חופה ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו.....3
- ד. למעוטי חליפין ... חליפין איתנהו בפחות משה פרומה ואשה בפחות משה פרומה לא מקניא נפשה.....3
- ה. האב זכאי בבתו בקדושה בכסף בשטר ובביאה ... דאמר קרא ויצאה חנם אין כסף.....3
- ו. שמעשה הבת לאב שנאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה.....4
- ז. מבנעוריה בית אביה ... בהפרת נדרים הוא דכתיב.....5
- ח. מקנסא ... בושת ופגם ראבוה שייך בגוייהו.....6

דף ג.

א. כוי יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה

הכוי הוא בעל חיים טהור הדומה בצורתו לצבי ולעז¹ שהיה ידוע לחכמים, ונחלקו בו אם הוא חיה או בהמה, או שהדבר בספק ולא הכריעו בו חכמים אם הוא חיה או בהמה, או שהוא בריה בפני עצמה שאינה חיה ולא בהמה, או שהוא בא מכלאי חיה ובהמה,

ולהלכה יש בו דרכים שוה בהן לחיה ויש בו דרכים שוה בהן לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבהמה שמוספק מחמירים בו.

¹ פהמ"ש לרמב"ם (קאפה) ביכורים פ"ב מ"ח: צורתו בין צבי ועז, רשב"א קדושין ג א, שלכן נסתפקו בו אם הוא חיה או בהמה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

וכבר התבאר במסכת נזיר דף לד: שלפיכך אם היו מהלכין בדרך וראו את הכוי³ מרחוק ואמר אחד מהם הריני נזיר שזה חיה, ואמר אחר הריני נזיר שזה בהמה, ואמר אחר הריני נזיר שאין זה חיה, ואמר אחר הריני נזיר שאין זה בהמה, ואמר אחר הריני נזיר שזה חיה ולא בהמה, ואמר אחד הריני נזיר שזה בהמה וחיה הרי כולם נזירים.

שזה לחיה, שדמו טעון כיסוי כדם חיה, מפני שהוא ספק, ושמא חיה הוא⁴. אין פודים בו פטר חמור, כחיה, בפחות מכדי שוויו של החמור, ואפילו פדה בו, חוזר ופודה בשה⁵. שזה לבהמה שחלבו אסור⁶, ואינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים, וחייב בזרוע ולחיים וקבה כבהמה⁷. וכן איסור אותו ואת בנו שאינו נוהג אלא בבהמה נוהג בכוי מספק⁸.

שזה לחיה ולבהמה שטעון שחיטה כזה וכזה, והוא מטמא משום נבלה, ומשום אבר מן החי* כזה וכזה. ונוהגים בו דיני טריפות, וחייבים על דמו של הכוי⁹, שהרי בין חיה ובין בהמה, חייבים על דמן. ונוהג בו איסור גיד הנשה¹⁰, אינו שזה לחיה ולא לבהמה שהכוי אסור משום כלאים בהרבעה עם החיה ועם הבהמה, כאילו אינו חיה ואינו בהמה¹¹.

ב. זו אחת מן הדרכים ששזו גיטי נשים לשחרורי עבדים

כבר התבאר במסכת גיטין דף ט. שמכיון שלומדים גט שיחרור של עבד כנעני מגט של אשה¹², לפיכך אמרו בששה דברים¹³ שזין שחרורי עבדים לגיטי נשים ובשאר הדברים הרי הם כשאר כל השטרות. ואלו הן הששה פסולים, פסולים בערכאות של גוים, וכשרים בעד כותי, וצריכין כתיבה לשם המשחרר עצמו, ואין נכתבין במחובר, ואין חותמין עידיהם אלא זה בפני זה, ושזין במוליך ומביא. כמו שהתבאר שם כל אחד במקומו.

² רמב"ם הלכות נזירות פרק ב הלכה י

³ שם בעל חי טהור, כספק חיה ספק בהמה. י"א כוי זה איל הבר; ויש אומרים: זה הבא מן התיש ומן הצביה; רבי יוסי אומר: כוי בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה.

⁴ טוש"ע יו"ד כח ג.

⁵ טוש"ע יו"ד שכא ב.

⁶ טוש"ע יו"ד סד א

⁷ עי' טוש"ע יו"ד סא יז ועי' יש"ש חולין פ"י ס"ז ז בד' הרמב"ם והרא"ש.

⁸ דרישה יו"ד ס"י כח אות א; ב"ח יו"ד מז בקו"א (ד"ה ונוהג), והובא בשמ"ח שם סוסי"ב, והוסיף: ואין לוקים

⁹ טור יו"ד סו, והובא בש"ך שם ס"ק א,

¹⁰ עי' טוש"ע יו"ד סה ו

¹¹ טוש"ע יו"ד רצו (השני) ח וי"ך שם.

¹² שו"ע ונו"כ יו"ד רסז מה

¹³ ת"ר בשלשה כו' והאיכא מחובר כו' ותו כו'. ביאור הגר"א שם פו

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ג. למעוטי חופה ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו

להלן דף ה. יבואר בעזה"ת שמשא ומתן יש בגמרא¹⁴ אי חופה לבדה הוה כמו כסף ושטר וביאה שאשה מתקדשת בהן, ואשה מתקדשת בחופה כמו באלו השלשה או לא. ולדברי קצת לפי פירושם שיטת הגמרא עלתה המסקנא שאין חופה דומה להם מחמת כמה פירוכות ואינה קונה¹⁵, ולפי פירוש קצתם נתיישבו הפירוכות והרי היא דומה להם וקונה, ולא איפסיק הלכתא לא כמר ולא כמר, לפיכך המכנים אשה לחופה בלא קידושין הרי זו ספק מקודשת.

ד. למעוטי חליפין ... חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה

ואשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה

המקדש אשה בקנין חליפין¹⁶, כלומר שנותן לה סודר או כל חפץ אחר, שתזכה בסודר, לא כחפץ שמקנה לה שיהיה שלה, אלא שתמורת משיכת החפץ מתקדשת לו, אינה מקודשת.

דף ג:

ה. האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף בשטר ובביאה ... דאמר

קרא ויצאה חנם אין כסף

כבר התבאר במסכת כתובות דף מו: שמדכתיב בפרשת משפטים באמה העבריה היוצאת מרשות אדוניה בסימני נערות כתיב (שמות כא פסוק יא) וַיֵּצֵאָהּ חֲנָם אֵין כֶּסֶף, ודקדקו חז"ל¹⁷ אין כסף לאדון זה כשיוצאת ממנו שהרי יוצאת ממנו חנם, אבל יש אדון אחר כשיוצאת מרשותו יש לו כסף, ומנו זה הוא האב, שכשיוצאת קצת מרשותו לרשות בעל כלומר כשמקדשה¹⁸, האב מקבל אותו כסף הקידושין.

¹⁴ לבוש אבהע"ז כו ב

¹⁵ שתי הדעות בשו"ע אבהע"ז כו ב

¹⁶ פשוט בכל הפוסקים עיין שו"ע ונו"כ אבהע"ז כט

¹⁷ קידושין נ:

¹⁸ שיוצאה מרשות אב לרשות בעל לענין הפרת נדרים שאביה ובעלה מפירין נדריה כדילפינן מקראי

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר¹⁹, ואפילו היתה חרשת או שומה וקדשה האב הרי היא אשת איש לכל דבר. וכן יוכל לקדשה בשטר ובביאה, דכתיב והיתה הוקשו הוויות להדדי, אבל לביאה אינו יכול למסור לקדשה עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד, אבל פחות מכאן אם מסרה אביה לקידושי ביאה אינה מקודשת דביאתה אינה ביאה.

ו. שמעשה הבת לאב שנאמר וכי ימכור איש את בתו לאמה

עוד התבאר שם שהאב זכאי מן התורה במעשה ידיה אפילו אם אינו זן אותה²⁰, בין בקטנותה בין כשהיא נערה, שהרי אם יכול למכרה דכתיב (שם פסוק ו) וכי ימכר איש את בתו לאמה כל שכן שמעשה ידיה שלו. וכן זכאי בכתובתה אם נתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין.

¹⁹ עיין במל"מ פ"ג מה"א דין י"א שנסתפק במי שקידש בתו קמנה פחותה מבת ג' שנים ויום א' בכסף או בשטר דקי"ל דהיא אשת איש גמורה. אם הכניסה אביה לחופה אי חופתה חופה וחשובה כנשואה או דילמא חופה דפחותה מבת שלשה לא חשיבה חופה והויא ארוסה ונ"מ ליורשה וליטמ' לה ולדון לבועלה בחנק אם בא עליה אחר ג' שנים ויום א'. והאריך בזה והעלה דרש"י והתוספת והריטב"א אית להו דפחותה מבת ג' שנים לית לה חופה וכן הוא דעת רבינו הרמב"ם וקצת דע"כ אית להו דפחותה מבת ג' אין לה חופה ולא מצינו מי שיחלוק בפירוש בדין זה זולתי הרשב"א ז"ל דס"ל דפחותה מבת ג' שנים אית לה חופה ואיהו ע"כ סובר כהרא"ש ודעימי' (הוא דעת הי"א שם) אמנם הרא"ש וסייעתו לא נתבאר מה דעתם בפחותה מבת ג' דאפשר אף דס"ל דחופת נדה הויא חופה מ"מ ס"ל דלית חופה לפחותה מבת ג' ע"ש באורח. ועיין בשע"מ פ"י מהל' אישות בקו' חופת חתנים סעיף ז' שהאריך ג"כ בזה ומסיק דלכ"ע דינא יתיב דחופה דפחותה מבת ג' שנים לא חשיבה חופה כלל ואין מי שיחלוק על זה ושלא כדברי המל"מ הנ"ל ע"ש.

²⁰ מקנה בקונ"א שם

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אם קיבלה מתנה מאחר זכאי בה אביה²¹. וי"א²² שאם אינה סמוכה על שולחנו²³ שהוא לעצמה, ואם היא נערה אפילו סמוכה על שולחנו הוא לעצמה.

וזכאי במציאתה מדרבנן בין סמוכה על שולחנו ובין שאינה סמוכה שתקנו לו משום איבה, שכיון שאינו חייב במזונותיה אם תאמר מציאתה שלה יש איבה ולא יתרצה לזון אותה.

ז. מנעוריה בית אביה ... בהפרת נדרים הוא דנתיב

עוד התבאר שם שהאב מיפר שבועות ונדרי בתו²⁴ כל זמן שהיא קטנה או נערה, נדרים או שבועות²⁵ שיש בהם עינוי נפש או דברים שבינו לבינה²⁶, אפילו נדרה על דעת רבים, ואפילו נתן לה אביה רשות לידור²⁷. בגרה²⁸ או נשאת, שוב אינו יכול להפר, שכן כתיב בפרשת מטות (במדבר ל פסוק ד ו) וְאִשָּׁה כִּי תִדְרֹךְ נָדָר לִיקָנוֹ וְאֶסְרָהּ אָסַר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרֶיהָ וְגו', וְאִם הָיְתָה אִבְיָהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָּל נִדְרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ אֲשֶׁר אֶסְרָהּ עַל נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וְגו', הניא לשון הפרה וכתיב בתריה לא יקום וְגו' ובבית אביה, משמע כל זמן שהיא ברשות אביה, דהיינו קטנה ונערה שהיא בידו להשיאה למי שירצה ולא בוגרת שאז אינה ברשותו.

²¹ בח"מ שם א הסתפק אך בב"ש א פשיטא ליה והוכיח מתוס'. ובאבני מילואים הוכיח שלגבי עירוב כשאחד רוצה לתת עבור כולם איתא בשו"ע או"ח שסו סעיף י כשמזכה להם ע"י אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים, אפילו אם אינם סמוכים על שולחנו ובב"ש שם ומיהו בתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחנו מציאתה לאביה וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ז מהלכות גזילה (ה"ג) ולפי זה אין לזכות על ידי בתו אפילו אינה סמוכה על שולחנו עד שתבגור. ואי נימא דאינו זוכה במתנת בתו הנערה א"כ אמאי אינו מזכה ע"י בתו הנערה כשאינה סמוכה על שולחנו כיון דלענין מתנה הרי היא כאחרת ואין ידה כיד האב לענין מתנה. אמנם לכאורה אין ראייה דזה רק לדעת הרא"ש שם בב"ש והיא דעת י"א בשו"ע שם שגם בגדולים הסמוכים על שולחנו אינו מזכה משום שמציאתם לו וא"כ ה"ה נערה, ועירוב כמציאה שהרי אף גדולים הסמוכים אינו מזכה על ידיהם, וודאי מתנה שלהם היא שהרי בזה לכא אביה, ואעפ"כ אינו מזכה על ידם דעירוב חשיב כמציאה ולא כמתנה. אך למאי דקיי"ל שקטן קטן ממש כמו שכתב המחבר והכל תליא אי יש להם יד או לאו יכול לזכות אף בנערה כיון שיש לה יד וכ"כ לחלק בעולת שבת שם וז"ל "וזה הוא הטעם ג"כ בביתו הנערה אעפ"י שמציאתה שלו אליבא דכולי עלמא מכל מקום יכול לזכות על ידם מטעם הנוכח" וב"מ במ"ב שם נז דהכל תליא אי איכא יד ומי שיש לו יד זוכה.

²² מקנה שם ובאבני מילואים שם א כתב שכן דעת הרשב"א בתשובותיו חלק ג' סי' קמ"ג והמרדכי בפ"ק דקידושין (סי' תצ"ג) וכן דעת הבית יעקב שם ודחה ראיות הב"ש

²³ שאם סמוכה על שולחנו בלא"ה הוי שלו כמבואר חו"מ רע ב

²⁴ שו"ע ונו"ב יו"ד רלד א

²⁵ ש"ך ב

²⁶ ש"ך שם א

²⁷ ש"ך שם ד

²⁸ היינו ששה חדשים אחר שתביא ב' שערות כשהיא י"ב שנה ויום א'. ש"ך ה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ח. מקנסא ... בושט ופגם דאבוה שייך בגוייהו

עוד התבאר שם דף מ: שג' דברים של מפתה²⁹, שהם חיוב הקנס הבושט ופגם במפותה ונוסף עליהם האנוסה בטענת צער, הכל לאב, שכל שבה נעורים לאביה ועוד שהרי בידו למוסרה לקדושין למנוול ומוכה שחין ויהיה לה בשת ופגם וצער, ולכן אף על פי שבתורה אינו מבואר רק שהקנס הוא של האב, מ"מ גם שארי הדברים שייכים להאב.

²⁹ ערוך השולחן שם סעיף כג